

O spisji.

(Konec.)

Ako je učitelj dosedaj po ti versti svoje učence napeljeval posnemati dobre zglede in oblike, ter tako položil spisju dober temelj, velja od sedaj naprej pokazati, ali je učitelj pri tem prav in pravilno postopal. Vsaj je sploh znano, da je spisje žetev dosedanje setve. Tudi tukaj more učitelj snov za spise iz berilnih vaj in splošnega nauka jemati. Ako se ona posnema in jemlje iz berilnih vaj, je dobro, dotično ber. vajo z učenci večkrat prav prebrati, in potem jo precej na pamet zapisati. Namesto branja, more se tudi le pripovedovati. — Sploh podaja „berilo“ tudi na tej stopinji učitelju obilno prilike za premembo spisov v tem, da mnogoverstne stavke spreminjajo; da vezano besedo v prosto predstavljajo; da popisujejo reči v podobi pisma; da predstavljajo berilno vajo iz pogovorne oblike v pripovedovalno; pripovedovalno v pogovorno; da zapisujejo pomen prilike; da narejajo prilike na podlagi primerjevanja dveh berilnih vaj, ali da združujejo dve ali več vaj i. t. d. Vendar naj se pa vsi taki in enaki spisi ne spisujejo vsi po enem kopitu, ampak učencem naj se daje prosta volja, da sestavljajo stavke i. t. d. Tako naj n. pr. 21. ber. vajo „Drago zeljice“ predstavijo iz pogovorne oblike v pripovedovalno, ali naj jo predelajo tako, da rečejo namesto „dve dekli“, dva učenca I. in I. sta šla skupaj iz šole domu, oba sta imela enako težki nalogi izdelati, i. t. d. Ali drugikrat naj rečejo „dva bolnika“. I. pravi, da mu angelj donaša tolažbo i. t. d. — 120. ber. vaja je kaj primerna, da se predstavi v dvogovor; 121. v obliki pisma i. t. d. Učitelj naj pa učence napeljuje, da na tej stopinji izdelujejo take in enake naloge bolj sami, brez posebne njegove pomoči. — Naj več gradiva za spisovanje spisov nahaja pa učitelj v realnem poduku. Zato naj učenci na tej stopinji pri drugi priliki zapisujejo vse, kar je učitelj pervikrat iz te ali une stroke na pr. iz „zemljepisja“ pripovedoval, ali kar je pri prirodopisnem nauku popisoval, pri naravoslovju razvijal, ali pri zgodovini predstavljal. Na ta način učenci vse nekako lepo ponavljajo, ter imajo najlepšo priliko, da pokažejo, kako so stvar razumeli in koliko in kako si to in uno zapomnili. Pa tudi učitelju so potem taki spisni zvezki — zercalo njegove delavnosti. Se ve, da se ne more in ne sme od učencev na tej stopinji zahtevati tako, da bi že izgledne sestavke izdelovali, vendar nekaj pa že lahko storé, ako so si učitelj in učenci za to dostojno prizadevali. Kjer le preveč manjka spisom učencev, je to znamenje, da je bilo pomanjkljivo tudi podučevanje, kjer je pa to pomanjkljivo, tam manjka — učitelja! Kdor se s tem hoče izgovoriti, da so njegovi učenci za take in enake spise še premladi, podpiše si sam ubožni list. — Spisovanje

gospodarskih listov naj se takim vajam vverstuje, vendar pre nagliti se ali zakasnuti v tem, bi ne bilo na pravem mestu. Nevednost in nerodnost nekterih že odrastlih je dostikrat le šola zakrivila!

G. J. J. J.

Otec

Marko Pohlin.

II.

Pisariti je otec Marko jel l. 1765, in že l. 1768 pride pervikrat na svetlo slovnica njegova. — Pervo slovnico o našem jeziku slovenskem je v latinščini spisal bil Adam Bohorič: *Arcticae horulae succisivae de Latina Carniolana Literatura — Witebergae 1584*; drugo P. Cap. Hipolit: *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica — Labaci 1715*, ktera je ponemčena prišla na dan v Celovcu 1758; in tretjo je kar po nemški spisal p. Marko z naslednjim obširnim naslovom: „**Kraynska Grammatika**. das ist: Die crainerische Grammatik, oder Kunst die crainerische Sprach regelrichtig zu reden, und zu schreiben, welche aus Liebe zum Vaterlande, und zum Nutzen derjenigen, so selbe erlernen, oder in selber sich vollkommlicher üben wollen, bey ruhigen Stunden mit besonderem Fleisse verfasst zum Behuffe der Reisenden mit etwelchen nützlichen Gesprächen versehen und mit vollkommener Genehmhaltung hoher Obrigkeiten zum Druck befördert hat P. MARCUS, a S. Antonio Pad. des uralten Eremiten Ordens der Augustiner Discalceaten Professor Priester bei St. Joseph auf den Landstrassen. Laybach, gedruckt bey Joh. Friedr. Eger, Landschaftl. Buchdr. Im Verlag bey Lorenz Bernbacher, Burgerl. Buchbinder. 1768.“

Znamenit je predgovor, v katerem kaže svoje jezikoznanje (ali — brodje) in razodéva svojo kranjsko gorečnost in delavnost z ozirom na prejšnje in tedanje pisatelje slovenske. Ker se vsak presoja najbolje iz lastnega dejanja in nehanja, naj se ponatisne predgovor, toda razum bolj značajnih odstavkov po slovenski:

Jezikoljubivi čitatelj!

Vsak pravi jezik ima svojo hvalo, slavo in korist. Človeštvo obrača si ga v prid, razodéva po njem svoje misli ter vekovitosti izročá reči. Zastarelo prenavlja v besedah, in novo zapušča preteklosti v spisih. Nobenemu jeziku ne smé se odrekati hvala in korist, sicer bi človek kazal, da hoče bivati v babilonski zmešnjavi, ali med pametnimi ljudmi živeti kot nespametna žival brez glasú, brez govora, brez razločnega jezika, ter le sim ter tje mermrati kaj brez razuma. Bolj previdne glave ne zaničujejo nobenega jezika; celo lahko spoznavajo njegovo korist in prednosti njegove. Mnogi si tedaj veliko prizadevajo naučiti se vsakoršnih jezikov.